

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію **Янишівського Михайла Мирославовича**
на тему: **«Формування публічної політики у сфері штучного інтелекту:
міжнародний досвід для України»**

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування
(галузь знань 28 Публічне управління та адміністрування)

Актуальність теми дослідження. Стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту змінює усі сфери суспільного життя та вимагає від держав ефективного формування публічної політики, яка здатна забезпечити баланс між інноваціями, безпекою та захистом прав людини. Для України, яка перебуває у стані війни та прагне до європейської інтеграції, розроблення ефективної публічної політики щодо штучного інтелекту є надзвичайно актуальним у контексті забезпечення обороноздатності, економічного відновлення та адаптації до європейських стандартів регулювання. Дослідження міжнародного досвіду формування політики у сфері штучного інтелекту, зокрема на прикладах Польщі та Ізраїлю, набуває важливого науково-практичного значення для розробки збалансованих рішень, які б одночасно стимулювали інновації, зміцнювали національну стійкість і відповідали міжнародним етичним принципам.

З огляду на це, дослідження Михайла Мирославовича є важливим як у теоретичному, так і в практичному вимірах, оскільки сприяє глибшому розумінню глобальних підходів до формування політики у сфері штучного інтелекту, аналізує можливості адаптації міжнародного досвіду до умов України в контексті її євроінтеграційних прагнень, воєнних викликів та потреб економічного відновлення, а також формує науково обґрунтовані рекомендації для забезпечення збалансованого розвитку технологій штучного інтелекту відповідно до етичних та правових стандартів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження проведено в рамках науково-дослідної роботи кафедри публічного врядування Національного університету «Львівська політехніка» за темою: «Наукові засади забезпечення сталого розвитку територіальних громад і територій в умовах національних викликів та повоєнного відновлення України» (ДР №0124U000016). Дисертантом було обґрунтовано рекомендації щодо вдосконалення публічної політики України у сфері штучного інтелекту, використовуючи досвід Польщі та Ізраїлю, з урахуванням особливостей воєнного стану та євроінтеграційних процесів.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації Янишівського Михайла Мирославовича, підтверджується системним поєднанням теоретичних і прикладних підходів до аналізу проблематики формування публічної політики у сфері штучного інтелекту. Автором опрацьовано широкий спектр сучасних наукових джерел, нормативно-правових актів міжнародних організацій та Європейського Союзу, статистичних і аналітичних даних, що відображають глобальні та національні тенденції розвитку штучного інтелекту. Ґрунтовний аналіз міжнародного досвіду, зокрема практик Польщі та Ізраїлю, дозволив автору обґрунтувати доцільність адаптації відповідних механізмів до умов України з урахуванням її євроінтеграційних

прагнень, актуальних безпекових викликів та завдань економічного відновлення. Використання міждисциплінарного підходу, залучення сучасних дослідницьких методів і емпіричних даних забезпечує високу ступінь достовірності отриманих результатів та практичну цінність сформульованих рекомендацій для вдосконалення державної політики у зазначеній сфері.

Структурно-логічна побудова дисертації відображає послідовне розгортання наукової проблематики: від уточнення понятійного-категоріального апарату дослідження до практичних рекомендацій та пропозицій щодо покращення формування та реалізації публічної політики у сфері штучного інтелекту в Україні. Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені в дисертаційній роботі, відзначаються належною глибиною опрацювання, аргументованістю та практичною спрямованістю, відповідають меті дослідження та становлять завершену наукову концепцію.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження полягає у комплексному теоретико-методичному обґрунтуванні формування публічної політики у сфері штучного інтелекту в Україні з урахуванням міжнародного досвіду та специфіки національного контексту. Вперше розроблено методiku моніторингу публічної політики у сфері штучного інтелекту із диференціацією за сімома ключовими напрямками, що дозволяє здійснювати системну оцінку стану та ефективності її реалізації. Удосконалено підхід до формування рекомендацій шляхом систематизації міжнародних практик (Польщі, Ізраїлю, ЄС) з розробкою дорожньої карти розвитку політики, адаптованої до сучасних безпекових, економічних та євроінтеграційних викликів України. Теоретично обґрунтовано виокремлення сфери публічної політики у сфері штучного інтелекту через уточнення понятійного апарату, ідентифікацію детермінант варіативності визначень штучного інтелекту та застосування сучасних концептуальних підходів (постіндустріального суспільства, «творчого руйнування», «підприємницької держави») до аналізу її формування. Подальшого розвитку набули концептуальні положення щодо проактивної, багаторівневої, інклюзивної та етично орієнтованої публічної політики у сфері штучного інтелекту, а також методика дослідження міжнародного досвіду, яка охоплює глобальний, регіональний, наднаціональний та національний рівні аналізу. Зазначені результати мають важливе значення для наукового забезпечення формування публічної політики України в умовах інтеграції до європейського правового простору та протидії сучасним глобальним викликам.

Дисертація містить цінні наукові напрацювання, що поглиблюють розуміння теоретичних основ та особливостей формування публічної політики у сфері штучного інтелекту як окремої сфери публічного управління в умовах глобальних викликів та євроінтеграції. Отримані результати забезпечують цілісне бачення міжнародного досвіду, його адаптацію до національних умов України та формування практичних рекомендацій щодо вдосконалення публічної політики у цій сфері.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях. Дисертантом опубліковано п'ять статей – у періодичних виданнях, включених до переліку наукових фахових видань, затверджених Міністерством освіти і науки України (категорія «Б»). Основні положення та висновки дисертаційного дослідження були представлені у доповідях та обговорені на чотирьох науково-практичних конференціях. Ці наукові праці додатково висвітлюють ключові положення дисертації, відображають

етапність і послідовність дослідження та підтверджують актуальність, новизну і практичну спрямованість отриманих результатів.

Важливість одержаних здобувачем результатів для науки та практики.

Висновки та результати дисертаційного дослідження мають значну наукову та практичну цінність у контексті розвитку теорії та практики публічного управління в Україні. З наукової точки зору дисертація поглиблює розуміння особливостей штучного інтелекту як загальноцільової технології, що зумовлює потребу в розробці специфічних підходів до публічної політики з урахуванням трансформаційних викликів, євроінтеграційних процесів та глобальних тенденцій. Дисертантом запропоновано оригінальну методику моніторингу публічної політики у сфері штучного інтелекту, удосконалено підходи до систематизації міжнародного досвіду з його адаптацією до національного контексту України, обґрунтовано застосування сучасних теоретичних концепцій у розробці публічної політики у цій сфері. Отримані наукові результати створюють підґрунтя для подальших досліджень щодо розвитку концептуальних та прикладних аспектів формування публічної політики у сфері штучного інтелекту в умовах глобальних викликів і технологічних трансформацій, удосконалення нормативно-правових, інституційних та організаційно-управлінських механізмів розвитку публічної політики у сфері штучного інтелекту як в Україні, так і в ширшому міжнародному контексті.

Практична цінність дисертації полягає у розробці методичних підходів та рекомендацій, спрямованих на покращення формування і реалізації публічної політики у сфері штучного інтелекту в Україні з урахуванням викликів європейської інтеграції та забезпечення національної безпеки. Результати дослідження можуть бути використані центральними органами виконавчої влади (зокрема Міністерством цифрової трансформації України, Міністерством освіти і науки України), профільними комітетами Верховної Ради України, органами місцевого самоврядування, а також установами, відповідальними за стратегічне планування, цифровізацію, безпекову політику та нормотворчу діяльність у сфері штучного інтелекту.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається із переліку умовних позначень, скорочень і термінів, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 301 сторінку, у тому числі 234 сторінки основного тексту. Робота містить 23 таблиці та 20 рисунків, 3 додатки, що структурує та унаочнює матеріал. Список використаних джерел налічує 338 найменувань.

Особистий внесок дисертанта. Дисертація є самостійною науковою працею. У роботі не використовуються ідеї і розробки, що належать співавторам. Особистий внесок автора наведено в окремому списку наукових публікацій.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Узагальнюючи високий рівень теоретичного й методичного опрацювання дисертаційної роботи Янишівського Михайла Мирославовича, її концептуальну цілісність, логічну послідовність та глибину дослідження, що дало змогу досягти поставленої мети й реалізувати основні завдання, водночас варто звернути увагу на окремі положення, які можуть викликати наукову дискусію, а саме:

1. Дисертантом розроблено методику оцінювання політики у сфері ШІ, що включає сім напрямів (стратегічне планування, нормативно-правове регулювання, інституційні механізми, фінансування, впровадження технологій, розвиток людського капіталу та

міжнародна співпраця). Аналізуючи публічну політику в сфері штучного інтелекту в Європейському Союзі, автор відхилився від запропонованої рамки дослідження. Було проаналізовано лише стратегічне планування та нормативно-правове регулювання. Розуміючи певну специфіку аналізу публічної політики на різних рівнях – національному та наднаціональному, – все ж, на нашу думку, в роботі варто було би пояснити такий підхід до вибору саме цих двох напрямів аналізу публічної політики у сфері штучного інтелекту в ЄС.

2. У роботі вивчено та запропоновано адаптувати в Україні досвід Польщі та Ізраїлю. Автор пояснює свій вибір у випадку Польщі ефективним механізмом адаптації національної політики до європейських вимог, що є важливим у контексті євроінтеграції, а також схожими демографічними та економічними характеристиками обох країн. У випадку Ізраїлю – це схожість безпекових викликів, значні результати у створенні інноваційної екосистеми («Нація стартапів»), збереження стратегічної автономії при активній міжнародній співпраці, а також наявність значного масиву даних та досліджень щодо ізраїльської моделі формування публічної політики у цій сфері.

Вважаємо, що вивчення досвіду колишніх пострадянських країн, наприклад Естонії, тільки б підсилило це дослідження. Окрім спільного радянського минулого, яке зумовлює подібність стартових умов двох країн, Естонія є також одним із визнаних лідерів у формуванні та реалізації публічної політики у сфері штучного інтелекту. Рекомендації щодо врахування естонського досвіду, на нашу думку, були б цінними для вдосконалення публічної політики у сфері штучного інтелекту в Україні.

3. На с.184 роботи зазначено, що «важливим аспектом розвитку галузі є міжнародна технічна допомога, прикладом якої була підтримка USAID у реалізації проєктів цифрової трансформації», а «наявне державне фінансування залишається недостатнім для створення конкурентоспроможної екосистеми ШІ» в Україні. На нашу думку, варто було б розвинути цю думку і конкретизувати, як можна забезпечити сталість фінансування реалізації політики у сфері штучного інтелекту в умовах нестабільності підтримки з боку міжнародних донорів, враховуючи, що деякі організації, зокрема USAID, фактично призупинили свою повноцінну діяльність в Україні.

4. У підрозділі 3.3 автором розроблено пропозиції щодо вдосконалення української політики з урахуванням національних особливостей та актуальних викликів. Щодо «фінансування та інвестицій», то автор, серед інших рекомендацій, пропонує «запровадити грантову підтримку інноваційних малих та середніх підприємств у сфері штучного інтелекту», обґрунтовує ефективність такої пропозиції, опираючись на досвід Польщі. Проте, в роботі не йдеться про кількісний вимір такої пропозиції (конкретний обсяг коштів чи кількість наданих грантів тощо), з огляду на що таке формулювання видається дещо загальним. Зважаючи на те, що автор аналізував публічну політику у сфері штучного інтелекту в Польщі, Ізраїлі та Україні відповідно до розробленої методики, яка включає й фінансування, а також у підрозділі 3.2 зіставив фінансування та інвестиції у сфері штучного інтелекту в цих трьох країнах (табл. 3.8), то робота тільки б збагатилася, якщо було б висловлено припущення хоча би щодо приблизних обсягів фінансування.

5. Викликає певні застереження, чи в дослідженні достатньо розкрито питання, який вплив має воєнний стан на траєкторію розвитку публічної політики у сфері штучного інтелекту в Україні? Це фактор, що посилює чи послаблює можливості інтеграції з європейським регулюванням?

Висловлені зауваження та пропозиції є переважно рекомендаційними і не знижують наукової цінності поданої дисертаційної роботи. Вони можуть розглядатися як підґрунтя для подальших наукових дискусій і розвитку досліджень у напрямі теоретичного осмислення та практичного вдосконалення формування публічної політики у сфері штучного інтелекту.

Загальний висновок та оцінка дисертації. Дисертація Янишівського Михайла Мирославовича «Формування публічної політики у сфері штучного інтелекту: міжнародний досвід для України» виконана на належному науково-методичному рівні, матеріал дослідження структуровано логічно та послідовно, а всі наукові положення, висновки та рекомендації мають достатнє обґрунтування, відповідають актуальним викликам управлінської практики в Україні. За змістом і спрямованістю дисертація відповідає спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», демонструє високий рівень самостійності здобувача та відсутність порушень академічної доброчесності. Наукова новизна, практична цінність і обґрунтованість результатів підтверджуються апробацією положень роботи на наукових заходах, публікаціями у фахових виданнях та впровадженням окремих рекомендацій у діяльність органів публічної влади.

Зважаючи на наукову новизну, актуальність теми, вагомість отриманих результатів, їхнє належне теоретичне обґрунтування та високе практичне значення, вважаю, що дисертаційна робота відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», а також вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, а її автор – Янишівський Михайло Мирославович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Рецензент

кандидат наук з державного
управління, доцент, доцент кафедри
публічного врядування НН ІАДУ
Національного університету
«Львівська політехніка»

Д. Заяць

Діана ЗАЯЦЬ

Підпис кандидата наук з державного управління, доцента Заяць Д.Д. засвідчую

Вчений секретар
Національного університету
«Львівська політехніка»
к.т.н., доцент

Роман БРИЛИНСЬКИЙ